

УДК 101.2+027.7:378

СВІТОГЛЯДНІ АСПЕКТИ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЕПОХИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Кофто Д.Г.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Висвітлено аспекти трансформації діяльності бібліотек в Україні у системних проявах філософії інформаційної культури. Наголошено на необхідності впровадження техніко-технологічних механізмів реформування бібліотечної галузі інформаційної культури України. Окреслено головні вектори державної політики у цій справі, пов'язані з формуванням нових суспільних стратегій.

Ключові слова: бібліотека, державна політика, бібліотечно-інформаційна культура, інформаційно-комунікаційні технології, когнітив.

Постановка проблеми. Інформаційно-комунікаційна ера пізнання потребує ґрунтовних змін в когнітивній свідомості соціуму та зосередження науки на теорії і методології проектування програмних систем та програмного моделювання бібліотечно-інформаційної галузі, технології обробки текстів, мережі когнітивних процесів у системному і прикладному системному аналізі, інтелектуальному аналізі інформації, аналітико-синтетичній обробці документів, інформаційно-аналітичному аналізі.

Інформаційні технології принципово змінюють традиційний погляд на розвиток індивіду та світу загалом. Соціум нагромаджує важливу для нього інформацію в режимі негайного доступу. Станом на 1 січня 2016 р. кількість приватних багатофункціональних електронних пристроїв перевищила 3 мільярди одиниць на планеті з населенням понад 7 мільярдів осіб. Кожного року видавництва світу тиражують понад 1 мільйон книжок різного гатунку, отже, якщо читати одну книгу в день, це займе майже три тисячі років! [9].

Необхідність автоматично занотувати інформацію з друкованого джерела – це сьогоднішня інтелектуала. Споживання інформації як одного із десяти мільйонів інформаційних імпульсів, що проходять через цифрові та аналогові мережі передачі сигналів та відтворення її у будь-якій формі: на персональному комп'ютері, медіа-центрі, планшеті, смартфоні, фаблеті, ноутбучі, нетбучі, флагмані, usb-накопичувачі, – соціальна

необхідність індивіда. Ця технологія вже існує, але яка установа стане модератором цього когнітивного процесу? [12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нез'ясованість теоретичного та методологічного статусу сучасної філософії інформаційної культури, роль та значення теоретико-методологічної складової в дослідженні когнітиву в науці зумовлюють актуальність розробки підходу як методологічного підґрунтя дослідження [8].

Введення в розгляд різноманітних складових філософії інформаційної культури, що не знайшло відображення у історіографії, дозволяє чітко поставити питання про значення методологічної складової в дослідженні, застосуванні та підвищенні ефективності теоретичного та практичного інструментарію сучасної науки [5]. У цьому розрізі слід виокремити дослідження Н. Бачинської [1], Т. Данилової, Г. Салати [9] та ін.

Когнітивне у філософії інформаційної культури розкривається у зв'язку з досвідом людини, її свідомості й несвідомого, психологічним контекстом дії когнітивних пізнавальних здатностей. Обмеження розробок суб'єктивними проявами когнітивного, когнітивними аспектами міжособистісної комунікації залишають науку як сферу реалізації гносеологічних відносин і продукування знань за межами когнітивного підходу [2].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах орієнтованого на людину техногенно-технократичного поступу

суспільства в його еволюційному вимірі філософія бібліотечно-інформаційних послуг не може ігнорувати об'єктивні прояви індивідуальної та сумісної когніції, які впливають на зміну внутрішнього інтер'єру науки [3].

Чи потрібна сучасному соціуму бібліотека з її традиційними функціями, для кого і чого вона призначена (вікові групи, верстви, гендерні особливості, соціальні категорії), чи має бібліотека майбутнє? Або ж установа консолідованої інформації – бібліотека ХХІ ст. – це історичний краєзнавчий музей? Філософія соціокультурної діяльності бібліотеки ХХІ століття, багатогалузевого суспільного інституту, що динамічно розвивається, може і повинна відповісти на ці питання епохи [10].

Мета статті. Головною метою цієї роботи є спроба окреслити трансформацію діяльності бібліотек в Україні у системних проявах філософії інформаційної культури; наголосити на необхідності сучасних механізмів у реформуванні бібліотечної галузі інформаційної культури України; окреслити вектори державної політики у цій справі, пов'язані з формуванням нових суспільних стратегій.

Виклад основного матеріалу. Сучасні бібліотеки України і світу не стоять осторонь глобалізаційних процесів інформаційного суспільства, але чи може реформування класичних функцій бібліотечної установи, що з кожним роком посилюється, відповісти на потреби сучасного читача, враховуючи традиційне розуміння того, що книги – це спосіб створити для себе нове, краще життя, а для багатьох бібліотеки – єдине місце, де споживачі інформації вгамовують свої когнітивні потреби?

Ситуація з бібліотеками в Україні складна. Вони не мають достатніх надходжень нової літератури, що веде до втрати читачів в цих інформаційних установах. Досить часто бібліотеками некомфортно користуються. Студентська молодь інколи примусово, а не за бажанням особистісного інформаційного когнітивну, йде до бібліотеки. Українська бібліотека потерпає від розбалансованої національної програми розвитку: радше від її відсутності, а не наявності [6].

Бібліотечна галузь США, Великобританії також поринула у виклики часу. Stand Up For Libraries («Підтримай бібліотеку») свідчить, що у Великобританії у 2015 р. було закрито понад 100 бібліотек, а за останні п'ять років – майже 450. Ще 149 бібліотек знаходяться під загрозою закриття. Фінансування бібліотечно-інформаційної галузі США, Великобританії скорочується з кожним роком, у бібліотеках не вистачає працівників [14].

Бібліотечний бюджет Великобританії (2015 р.) на придбання книг скорочено на дві третини. Для дітей, що живуть у сільській місцевості США, бібліотеки є єдиним місцем, де є книги або комп'ютери; для багатьох міських дітей бібліотеки – єдине безпечне місце, де вони можуть зробити домашнє завдання. Для дорослих – це місце, де вони можуть скористатися всесвітньою електронною мережею, безкоштовно почитати підручники і технічні керівництва [14].

В Україні станом на 2013 р. функціонувало майже 32 тисячі бібліотек різних систем і ві-

домств та форм власності. Мережа публічних бібліотек складала 18 343 установ, серед них 72 обласні та 14 828 сільські бібліотеки [6].

У 2014 р. наша держава на придбання книжок виділила суму, еквівалентну 500 тис. доларів США, що становило 12-13 копійок на 1 людину. Наступного, 2015 р., ця сума складала 700 тис. доларів США: здавалось би більше, але міжнародну систему котирування валют ніхто не врахував, а долар у відношенні до гривні в 2015 р. не був стабільним. У цьому ж році, для бібліотек закупували в рік 0,03 книги на душу населення [4].

Менеджмент державної політики у галузі бібліотечної справи позбавляє можливості людей з обмеженими фізичними можливостями відвідувати та користуватися, наприклад, бібліотекою «Українського товариства сліпих», що знаходиться в м. Києві на вул. Печерський узвіз, 5, ґрунтуючись на юридичних колізіях між Товариством і владними інституціями міста. Бібліотека закликає містян допомогти у поповненні фондів, адже у столиці європейської держави сьогодні проживає близько 3 тисяч киян з вадами зору, які відвідують бібліотеку [4].

Натомість, Bookshare (США) – найбільша англомовна онлайн-бібліотека, що збирає книжкові видання, газети, журнали в адаптивних форматах для людей з обмеженими можливостями, робить «друкарський світ» доступним для людей, які через проблеми з органами зору або з іншими обмеженими можливостями, не можуть читати традиційним способом.

Завдання Bookshare – розширити спектр таких матеріалів на рівні з іншими. Ресурс діє в рамках статті закону США про авторські права, яка дозволяє користувачам мати вільний доступ до таких матеріалів. Також багато авторів самі виявляють бажання допомогти: вони передають свої книги у відкритий доступ через Bookshare.

Філософія інформаційної культури громадянського суспільства має ґрунтуватись на базисних положеннях когнітиву: актуальне, необхідне, важливе. Тому неприпустимо, щоби програмна інженерія замінила самоосвіту, адже зміст інформаційного пізнання має як особистісний, так і соціальний характер. Освіта має стати наріжним каменем у процесі пізнання, у центрі якого стоїть не технічний засіб, а людина, її інтелект, рівень її інформаційної культури.

Впровадження будь-яких технологій не може бути ефективним, якщо суспільство та його громадяни не мають належного інтелектуального і культурного потенціалу для їх опанування. Зникнення інтелігенції та зниження рівня інтелекту веде до зникнення держави, і про це необхідно пам'ятати при реформуванні бібліотечно-інформаційної галузі України. Інформаційне суспільство ХХІ ст. потребує сучасної моделі бібліотек в транспарентній моделі функціонування [7].

Реформуючим базисом має стати демократизація національної програми розвитку бібліотечної справи України на основі модернізації діяльності бібліотек: від професійної освіти працівників бібліотечних установ до їх фінансування. Інвестиції до бібліотечно-інформаційної інфраструктури – внесок у майбутнє людства.

Перешкодою у реформуванні мережі установ консолідованої інформації є безсистемний підхід

держави до її функціональної трансформації, що гальмує процес появи нового типу бібліотек, національної бібліотечно-інформаційної системи загалом. Публічна бібліотека являє собою соціальний організм, в якому матеріальна складова (що також важливо) не є фундаментальною складовою.

Більш впливовими факторами є свобода і демократія суспільного життя. Про це свідчить світовий досвід, адже демократичні традиції здатні нейтралізувати можливі негативні наслідки, викликані слабкою економічною системою. Кристалізація шляхів розвитку бібліотек на державному рівні створює нову парадигму перетворень, пов'язаних з новими формами теоретичного і методичного розвитку бібліотечної системи.

Саме світоглядне осмислення інституту бібліотеки як інформаційного ресурсу повинно стати каталізатором у процесі співвідношення рівня знань з рівнем людської поведінки на місцях, в державі, на планеті. Активність користувачів бібліотек на регіональному рівні, що активно формують інформаційний, економічний, соціальний, політичний та духовний виміри буття людини, передбачає образ мобільного суспільства, яке не просто існує, а створює себе, здійснюючи власну самоідентифікацію, інтегровану у інформаційний простір.

Когнітивне стає джерелом – у вигляді когнітивної активності цілісної людини, засобом (введення на перший план ролі абстракцій та ієрархій), формою (уніфіковані уявлення, логічні моделі та модельні уявлення), особливим типом практик як поєднанням когнітивного потенціалу людини з можливостями й засобами теоретизації та методологізації проектування, що забезпечує вирішальне значення когнітивного у формуванні нової функціональності створюваної системи, розробки нових об'єктивно-реальних форм її існування та нових можливостей впливу на контекст.

Суспільство прискореного отримання інформації наголошує на беззаперечних вигодах людства від масового поверхового поширення освіти, нерідко забуваючи при цьому про не менш безперечні негативи, а то й просто втрати, якими супроводжується цей процес. Йдеться про те, що освіченість, часто лише поінформованість, не обов'язково свідчить про належний рівень культури тієї чи іншої людини, тим більше про її освіченість.

Висновки і пропозиції. Сучасні дослідження окресленої проблеми відкидають співвідношення рівня знань з рівнем людської поведінки, відходять від фундаментальності, що на думку автора є неприпустимим – культура не дорівнює поінформованості. Інформаційна культура може бути визначена як інформаційна складова людської культури, яка характеризує якісний рівень всіх інформаційних процесів та інформаційних відносин, що здійснюються у суспільстві.

Об'єктивна тенденція широкого застосування сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій в освіті потребує теоретично обґрунтованого прогнозування результатів і наслідків цих процесів, подальшої багатомірної та дискусійної розробки соціально-політичних і соціокультурних програм, науково-методологічних і світоглядно-філософських засад розвитку освітньо-інформаційного простору [11].

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у всіх проявах життєдіяльності соціуму стимулює розробку інноваційних алгоритмів, проте саме технологічна основа ІТ породжує проблему відсутності мотивації у споживача та ставить питання: які саме соціальні верстви зацікавлені в інформаційному суспільстві?

Суспільство прискореного отримання інформації обумовлює потребу в її уніфікованому відтворенні, що ґрунтується на упорядкованих теоретичних, методологічних та практичних досягненях будь-якої науки. Соціогуманітарний інститут бібліотека, а нині – універсальний інформаційний центр, покликаний акумулювати практичний базис інформаційних надбань цивілізації. Інформаційно-бібліотечний центр ХХІ ст. – це якісно новий посередник між бажаннями та потребами споживача інформації, помножений на результат [5].

Міністр культури Латвії Х. Демакова (2004-2009 рр.) в одному інтерв'ю промовисто зазначала, що «проблема в тому, що наше суспільство живе в двох паралельних інформаційних полях, а бібліотека буде одна на всіх. Це дозволить згуртувати суспільство, хоча багато хто цього не хоче...» [13].

Українська бібліотека повинна скоординувати свої зусилля та терміново ввести єдиний всеукраїнський електронний читацький квиток з ініціалізацією відомостей читача, який буде діяти не тільки в установах консолідованої інформації, а й в архівах і музеях. Виявляється необхідним протекціонувати вітчизняні видавництва у питаннях обов'язкового надання друкованих видань до бібліотеки, мотивуючи відшкодуванням ринкової вартості кількості примірників. Передача електронних версій видань має бути вмотивованою як для авторів, так і для видавництва України.

Сучасна наука України стоїть на порозі перших втрат бібліометричного та наукометричного ґрунту через неподання видавництвами до національних бібліотек своєї продукції, що веде до прогалин у джерелознавстві, історіографії, бібліографії українства ХХІ ст. Адже бібліотека – це не територія, а наукова душа соціуму, стримуючий фактор на шляху до технологічного варварства суспільства.

Список літератури:

1. Бачинська Н. А. Базові концепції модернізації вищої бібліотечно-інформаційної освіти в Україні / Н. А. Бачинська // Вісник Книжкової палати. – 2015. – № 3. – С. 32–37.
2. Данилова Т. В. Архетипические корни притчи / Т. В. Данилова // Рациональность и семиотика дискурса. – К.: Наукова думка, 1994. – С. 59–73.
3. Данилова Т. В. Проблема людської ідентичності у постмодерній картині світу / Т. В. Данилова // Антропологічні виміри філософських досліджень. – 2012. – Вип. 2. – С. 16–22.
4. Салата Г. В. Асиметрія трансформації інформаційної галузі України: діяльність публічних бібліотек / Г. В. Салата // Збірник центру наукових публікацій «Велес» за матеріалами III міжнародної науково-практичної

- конференції: «Наука як рушійна антикризова сила». – К.: Центр наукових публікацій, 2016. – 144 с. – С. 50–54.
5. Салата Г. В. Аспектуалізація діяльності публічних бібліотек України у проблемному полі державної інформаційної політики / Г. В. Салата // Наукові записки: [збірник наукових статей]. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – Випуск СХХ (120). – 288 с. – С. 253–267.
 6. Салата Г. В. Глобалізація предметної області бібліотечно-інформаційної галузі на прикладі діяльності публічних бібліотек України / Г. В. Салата // Історія науки і техніки: Збірник наукових праць / Гол. ред. О. Я. Пилипчук. – К.: Вид-во ДЕУТ, 2013. – Вип. 4. – С. 224–229.
 7. Салата Г. В. Людина як єдність природного і культурного в контексті трансформації сучасної освіти / Г. В. Салата // Молодий вчений. – 2015. – № 10 (25) жовтень. – Ч. 2. – С. 223–228.
 8. Салата Г. В. Природа людини в проблемному полі біокультурної антропології / Галина Володимирівна Салата // Історія науки і техніки: Збірник наукових праць / Гол. ред. О. Я. Пилипчук. – К.: Вид-во ДЕУТ, 2014. – Вип. 5. – С. 231–236.
 9. Danylova T. Reorganization Asymmetry of Universal Information Centers in Ukraine: An Attempt at Civilizational Communication Analysis / T. Danylova, G. Salata // Research Revolution. International Journal of Social Science & Management. – 2016. – Vol. IV. – Issue 10. – P. 1–4.
 10. Danylova T. Towards Gender Equality: Ukraine in the 21st century / T. Danylova // Антропологічні виміри філософських досліджень (Anthropological Measurements of Philosophical Research). – Вип. 4. – 2013. – P. 43–51.
 11. Danylova T. V. The Theory of Civilizations Through the Lens of Contemporary Humanities / T. V. Danylova // Антропологічні виміри філософських досліджень. – 2016. – Вип. 9. – С. 55–62.
 12. Salata G. Human nature in the problem field of cultural anthropology / Galyna Salata // Уральский научный вестник. – Уральск. – 2012. – Том: I. – 75 с. – С. 17–23.
 13. URI: <http://rus.delfi.lv/news/daily/latvia/vosem-prichin-pochemu-nam%20zapomnitsya-epopeya-s-zamkom-sveta.d?id=43981286&page=3>
 14. URI: <http://shgpi.edu.ru/biblioteka/forum/viewtopic.php?p=8834>

Кофто Д.Г.

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ ЭПОХИ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Аннотация

Исследовано трансформацию деятельности библиотек в Украине в системных проявлениях философии информационной культуры; подчеркнута необходимость внедрения современных механизмов реформирования библиотечной отрасли информационной культуры Украины; очерчены векторы государственной политики, связанные с формированием новых общественных стратегий

Ключевые слова: библиотека, государственная политика, библиотечно-информационная культура, когнитив, информационно-коммуникационные технологии.

Kofto D.G.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

IDEOLOGICAL ASPECTS OF LIBRARIN INFORMATIONAL CULTURE IN DIGITAL AGE

Summary

This paper aims at analyzing the transformation of library activities in Ukraine in terms of information culture. The need for implementation of modern mechanisms of reforming the librarianship in Ukraine is stressed. The vectors of state policy are delineated.

Keywords: library, state policy, library and information culture, cognitive, information and communication technologies.